

Joke van Bokkem

**5 vragen aan Joke van Bokkem,
klinisch psycholoog bij ARQ Centrum'45**

'Openbaarmaking van het CABR geeft nieuwsgierigheid maar ook angst'

Door Lucia Hoenselaars

1. Komt de openbaarmaking van het CABR aan bod in jouw behandelkamer?

'Patiënten die bij ARQ Centrum'45 in behandeling zijn in verband met (ernstige) klachten, gevolgen van intergenerationeel trauma zijn vaak op zoek naar feiten over wat er in de familie gebeurd is. Zij groeiden op in gezinsdynamieken waar soms letterlijk "de oorlog aanwezig was": er werd over gesproken of juist over gezwegen. Hoe meer helderheid iemand heeft over feiten en context hoe meer er inzicht ontstaat in (overlevings-) patronen en de eigen identiteitsontwikkeling. Kwetsbaarheid mag er dan ook meer zijn. Openbaarmaking van het CABR geeft nieuwsgierigheid naar feiten van familiegeschiedenis maar ook angst bij het vinden van belastbare feiten. In het bijzonder dus belastbare feiten over "fout geweest zijn" tijdens de oorlog vanwege collaboratie van familieleden met de vijand. Tijdens onze

(groeps-)behandeling wordt aan de hand van het delen van het levensverhaal stil gestaan bij het doorleven en verwerken van de impact van het oorlogsverleden voor patiënten in het hier en nu.'

2. Wat is er specifiek aan de klachten die je ziet bij nabestaanden van collaboratie?

'Je ziet dat schuld- en schaamtegevoelens en (existentiële) angst erg heftig aanwezig zijn. Deze zijn lastig om toe te laten en mee om te gaan. Erkenning en herkenning bij andere patiënten, of lotgenotencontact wordt als essentieel beleefd om van de ervaring van en angst voor stigma af te komen. Uit recent onderzoek van ARQ blijkt dat 80 jaar na de oorlog een groep kinderen van collaborateurs onder andere bezorgd en angstig is voor negatieve reacties van de omgeving. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat een vijfde van Nederlanders zich er

Foto Shutterstock

niet oké bij voelt dat een kind van een collaborateur een publieke functie zou bekleden. Dat neemt de angst van deze doelgroep natuurlijk niet weg.'

3. Staat het bewaren van een familiegeheim per definitie heling in de weg? Of kan zwijgen ook functioneel zijn?

'Als emoties over schokkende gebeurtenissen er niet mogen zijn, bijvoorbeeld binnen een familie met een zwijgcultuur, dan groeit de kans op traumatisering. Dat heeft weer negatieve gevolgen voor iemands (emotionele) ontwikkeling en identiteit. Hoe meer veerkracht, liefde, geborgenheid en plezier er is, hoe meer kwetsbaarheid ook verdragen wordt en er dus mag zijn. Het hangt dus ook af van (h)erkenning van belastende gebeurtenissen in familiecontext of er wel of niet een intergenerationeel trauma ontstaat. Als patiënten als kind juist wel blootgesteld werden aan gruwelijke details van het oorlogsverleden van (een) van de ouders, geeft dat juist verhoogde kwetsbaarheid, met kans op (complexe) PTSS klachten. Spreken kan dus, net zoals zwijgen, ook ingrijpende gevolgen hebben.'

4. Wat kunnen wij als samenleving, ieder als individu, doen om de bestaande oude wonden uit WO2 te helpen helen?

'Daarvoor is het nodig om de dialoog met elkaar aan te gaan. Niet alleen in de behandelkamer natuurlijk, maar

ook met lotgenoten, met familieleden en breder in de maatschappij. Je ziet bij de derde generatie, mensen die meer opgroeien in een tijd en cultuur waarin emotionele kwetsbaarheid er mag zijn, dat zij ook actief op zoek gaan naar hun familiegeschiedenis en de dialoog opzoeken. Samenhang in erkenning, herkenning, werkt verbindend en ook helend.'

5. Wat zou je mensen willen adviseren die onderzoek willen gaan doen hun eigen familiegeschiedenis die mogelijk beladen is?

'Blijf in dialoog met anderen. Ga niet in je eentje op zoek naar mogelijk belastbare feiten. Praat erover en deel je ervaringen met naasten, familieleden en/of lotgenoten. Bij ernstige klachten, ook schaamte, schuldgevoelens, interpersoonlijke en/of relatieproblemen, identiteitsproblemen vanuit intergenerationeel trauma is het van belang tijdig hulp te vragen, bijvoorbeeld bij (hoog) specialistische organisaties als ARQ Centrum⁴⁵.'

Lucia Hoenselaars - Beleidsonderzoeker/adviseur bij ARQ Kenniscentrum Oorlog, Vervolg en Geweld en adjunct-hoofdredacteur van *Impact Magazine*.